

PRENTSA-BULEGOAK

Ezkutuko errealitate baten
ageriko punta

TXEMA RAMIREZ

Aspaldion, Prentsa-Bulegoena ohizko gaia dugu kazetarion tertulietan. Egunero mezubideetako erredakzioetara hamarnaka prentsagiri, komunikatu, txosten edota prentsaurrekoen konbokatoria iristen da, maiz, aldez aurretik inolako abisurik eman gabe gainera. Berriemaileak kexu agertzen dira instituzio, alderdi edota sindikatuetatik egunero eta barra--barra iristen den informazio-uholde horren aurrean. Zer egin? Horixe da erredaktore-buruen eguneroko kezka.

Solasaldi horietan, Prentsa-Bulegoak hizpidez gainera, makina bat buruhausteren iturri ere bihurtu dira. Batzuen-tzat propaganda-aparailu hutsak direnak, ezinbesteko albiste-

iturria dira besteentzat. Denak bat datoz, ordea, beste honetan: P rentsa-Bulegoek mezubideen eguneroko lana baldintzatzeko daukaten ahalmenean.

Auzi honen garrantzia ez da edonolakoa, Informazio-Kabinete hauen kopurua urtez urte eta etengabe ugalduz joan baita, batez ere «transizio politikoa» deitutako garaia hasi zeneetik hona. Hasiera batean instituzio ofizialen babespean sortu ziren. Baina alderdi politikoak ere azkar ohartu ziren garai berriek planteatzen zuten erronka informatiboaz. Mundu ekonomikoa ezin zen atzean gelditu eta hainbat enpresek gauza bera egin zuen, Komunikazio-Kabinetea sortu alegia. Ondoren, sektore guztietara zabaldu da. Egun esan daiteke, gaurko gizartean ez dagoela oihartzun zabala duen talderik Prentsa-Bulego sendorik gabe. Ezinbestekoak bihurtu dira mezubi-deetan «presentzia» izan nahi duten talde, erakunde edota elkarte guztientzat. Badirudi gainera, datozen urteotan prozesu hau moteldu baino gehiago areagotu egingo dela.

DEFINIZIOA, HELBURUAK ETA METODOLOGIA

Aurrera segi aurretik, argitu dezagun lehenengo Prentsa-Bulegoak zer diren:

Prentsa-Bulegoak gizartearen aurrean eragina izan nahi duten kultur nahiz gizarte, ekonomia edo politikaren munduko erakundeen beharrian informatiboak lantzen dituzten informazio-iturri aktibo, antolatu eta eskuarki egonkorrak dira.

P rentsa-Bulegoek gizartean duten presentzia gero eta handiagoa izan arren, fenomeno hau ez dago batere ikertua, ezta berorrek sistema informatiboan dituen ageriko ondorioak ere. P rentsa-Bulegoek albistearen ekoizpen-prozesuaren muinean eragina dutela kontuan izanik, ikerpen-falta hau are eta ulergaitzagoa gertatzen da.

Landugabeko ikergaia izateaz gainera, Prentsa-Bulegoen fenomeno hau lanpostu berrien iturria ere bada. Gauden garaian ez da txantxetako gauza. Azkenengo urteotan ehundaka

izan dira Euskal Herrian eta Espainian ere komunikabideetatik Prentsa-Bulegoetara joan diren kazetariak, euren baldintza ekonomikoak hobetu asmoz ala beste arrazoiek bultzaturik.

Prensa-Bulegoen inguruan giza baliabideez gain, diru-egitasmo ikaragarriak ere mugitzen dira. Honetan ere, iparamerrikarrak aitzindari ditugu kanpo-harremanetarako esparruari dagokion ia guztiarekin gertatu ohi den legez. W. Lance Bennett-ek¹ azaltzen duenez (1983:41), Washington-go Etxe Zurian diharduen *staff* zabalaren %30etik %50era bitarteak badu zuzenean ala zeharka harreman zuzenik mezubideekin. Alberto Moncada soziologo eta idazle ezagunak ere behin baino gehiagotan aipatu du estatubatuarrek kanpo-harremanetarako duten «dohai» hau. «*El nuevo poder informativo en España*» liburuan² aipatzen duenez (1991:56), EEBBetako Gobernuak 13.000 lagun baino gehiago du lanean zeregin honetan. Haueetatik 3.000 Pentagonoan. Etxe Zuriak eta Pentagonoak pare bat prentsaurreko konbokatzen dute egunero. Lehendakaritzaren egoitzatik 15-20ren bat prentsagiri bideratzen dira egunero albiste-agentzi eta mezubide garrantzitsuenetara. Harrigarria dirudien arren, sektore honetan ere, militarren nagusitasuna nabaria da. Datu soil bat. Leek Martina eta Salomon Norman-en ustez (1990:104), 1980an, Aire-Indar Armatuek 600.000 albiste fabrikatu zuten³. Noam Chomsky eta E. Merman-ek antzeko zifrak ematen dituzte (1990:52)⁴. Defentsa-Departamentuak urtero zenbait bilioi dolar inbertitzen du kanpo-harremanetan. EEBBetako armadak berak badu Kanpo-Harremanetarako eskola bat horretarako espreski sortua (Lance Bennett, 1983:41). Fundescoren azken urtekarian agertzen denez⁵, 1991n munduan dauden Komunikazio-Aholkularitzek 3,5 bilioi pezeta fakturatu zuten. Azpimarratu egin behar da kopuru honen barruan Irudi Gabineteak eta Consultingak soilik sartzen direla, hots, erakunde informatibotik kanpo dauden Prentsa-Bulegoak. Ez dago jakiterik momentuz, erakunde informatiboen barruan dauden bestelako Prentsa-Bulegoek (instituzionalak, alderdi politikoenak, sindikatuenak, e.a.) urtero fakturatzen duten dirutza. Ikaragarria izan behar dela ez dago dudarik. 3,5 bilioi horiek baino askoz gehiago ere bai.

Atlantikoa zeharkatu gabe, Estatu espainolean bertan badira ere datu esanguratsuak. 1992an, adibidez, Madrilgo Gobernuak ia 2.000 milioi gastatu zuen (1.900 hain zuzen) Prentsa-Bulego erraldoia den ministeritza batean (*del Portavoz del Gobierno* izenekoan). Bertan diharduen langile-kopurua 300 ingurukoa da, Administrazioak berak emandako datuen arabera⁶. 1991ean, eta ASECOM (Asociación Española de Asesores de Comunicación) elkartearen ustez, Estatuan Prentsa-Bulegotan aritzen ziren kazetariak 4.000 ziren⁷.

Datuek hitzok baino hobeto adierazten dute fenomeno honek gaur egun duen garrantzi paregabea.

Guzti honetaz sakontzea izan da ikerlan honen helburu bakarra, hots Prentsa-Bulegoek gaur egungo sistema informatiboan, komunizazio-prozesuan eta mezuan bertan duten eragina ikertzea, ebaluatzea eta azaltzea. Hauxe izan da abiapuntua eta asmoa. Espekulazioak alde batera utzi eta datuen zehaztasuna aintzat harturik, hainbat ikerlari eta kazetariri interesgarria gerta dakioken ikerketa burutzea izan da, beraz, helburua.

Tesi honetan erabilitako metodologia azaltzera noakizue ondoren. Lehenik, aipatu behar da hemen darabilgun metodoa, funtsean deskriptibo analitikoa dela eta egindako ikerketetan ikuspuntu kuantitatiboa eta kualitatiboak uztartu ditugula. Guzti hau, ikusmira bat bera ere kanpoan gera ez zedin. Lan honen egituraketa hankamotz gera zatekeen Umberto Eco maisuaren aportazioagatik izan ez balitz. Berak emandako aholkuei jarraiki⁸, hezur-mamitu dugu gure lana. Italiarraren ustez, hauxe litzateke ikerlan batek eduki beharko lukeen aurkibidea (1989:140):

«(...) un índice-hipótesis habría de tener la siguiente estructura:

- 1.- Estado de la cuestión.
- 2.- Las investigaciones precedentes.
- 3.- Nuestra hipótesis.
- 4.- Los datos que podemos ofrecer.
- 5.- Análisis de los mismos.
- 6.- Demostración de las hipótesis.
- 7.- Conclusiones y orientaciones para el trabajo posterior».

Lan-hipotesi honi atxekitu gara ahal den gehien, baina behar den malgutasunez, noski. Hartara, bi parte nahiko ezberdin bereizi dugu: Prentsa-Bulegoen deskribapena lehen eta Prentsa-Bulegoen efektuak izenekoa, bigarrena. Lehenengo parteak helburu deskriptibo-dibulгатiboa du, batipat. Bertan Prentsa-Bulego baten eginbeharrak, funtzioak eta zereginak deskribatzen dira.

Artikulu honen helburua, ordea, bigarren partean agertzen diren hausnarketak, ikerketak eta ondorioak agertzea da.

«SEVILLANO KASUA»

José Manuel Sevillano Martín *GRAPO*-kidea zenaren heriotzaren inguruan sortutako nahasmenak ezerk baino hobeto erakusten digu egungo sistema informatiboa iturri burokrati-koen legitimazio itsuan noraino iritsi daitekeen. Kasu hau, ezbaierik gabe, Prentsa-Bulegoek gaur egungo gizartean duten eraginaren paradigma bezala kontsidera daiteke.

José Manuel Sevillano *GRAPO*-kidea, 1990eko maiatzaren 25ean hil zen, Madrilgo Gregorio Marañón Ospitalean, gose-greban 177 egun egon ondoren. Kasu honen berezitasuna zera da, Justizia Ministeritzak —bere Prentsa-Bulegoak argitara emandako jakinarazpen ofizial baten bidez— preso hau hiltzat eman zuela bederatzi egun lehenago, maiatzaren 16an hain zuten. Nahasmenak iraun zuen hiru orduetan, irratiek heriotza honen berri eman zuten. Politikariek beren erreakzioak azaldu zituzten eta Barne-Ministeritzak segurtasun-sistema bereziak ezarri zituen balizko atentatuak ekiditeko. Sevillano oraindik bizirik zegoela argitu zenean, mezubideen erreakzioa gogorra izan zen, batipat irratien aldetik, beraiek izan baitziren heriotzaren berri «primiziaz» eman zutenak.

Garai hartan *Radio Euskadi* irratiko korrespontsala zen Iñaki Gómez kazetariak —egun, emisora bereko Informatiboe-tako burua— azaldu zion ikerlan honen egileari nahasmen hau nolatan gauzatu zen.

Preso honek, bere taldekideek egin zuten antzera, 1989ko azaroaren 30ean ekin zion gose-grebari gartzelako egoeraren kontra protesta egiteko. Presoaren gogoz kontra elikatua izan ondoren, Sevillano Martín 1990eko maiatzaren 15ean Madrilgo Gregorio Marañón Ospitalera eramana izan zen. Bere egoeraren larritasunaz oharturik, *DGIP* (Dirección General de Instituciones Penitenciarias) delakoak Barne eta Justizia ministeritzak jakinaren gainean jarri zituen, presoaren heriotza momentu batetik bestera gerta baitzitekeen.

Nahasmen informatiboa maiatzaren 16ko goizaldean gertatu zen. Gregorio Marañón Ospitaleko mediku batek *GRAPO*-kideen gose-greba jarraitzen zuen *DGIP*eko sendagileari, Sevillano «*está fiambre*» (sic) esan omen zion, Iñaki Gómez kazetariak konfirmatu zuenez. Justizia Ministeritzaren Prentsa-Bulegoak, *DGIP*eko bertsioa ontzat emanez, komunikatu bat kaleratu zuen goiz hartako 12:43etan, Sevillano presoaren heriotzaren berri emanez. «Iragarritako heriotza baten kronika» balitz bezala, jakinarazpenaren egileak hauxe idatzi zuen⁹:

«(..) esta mañana ha fallecido por paro cardíaco el recluso José Manuel Sevillano Martín».

Gezurrezko albiste hau Barne eta Atzerri Arazoetarako ministeritzetara ere igorri zen. Azkenengo honek, gainera, *GRAPO*kideen elkartasunez protestak egon ziren Europako herrietako Enbaxada eta Kontsulatu guztietara bidali zuen.

Orduetik aurrera —albistea bertan behera geratu arte— irratiek era guztietako erreakzioak bildu zituzten. Egun hartan, gainera, alderdien arteko bilera garrantzitsua zegoen Diputatuen Kongresuan. Informazio hau jarraitzen zuten informadoreek egoera hau aprobeztatu zuten politikarien adierazpenak biltzeko. Hiru ordu horietan —15:36ak arte¹⁰— José Manuel Sevillano Martín «ofizialki» hilda egon zen mundu guztiarentzat.

José Luis Corcuera Barne ministroak, adibidez, zera esan zuen, bitarte horretan¹¹:

«Se han dado instrucciones a las fuerzas de seguridad para que extremen preventivamente toda la vigilancia en el supuesto de que alguien pueda pensar que el *GRAPO* actúe como consecuencia de lo que ha ocurrido esta mañana.

El Gobierno ha hecho todo lo que está en su mano para evitar la muerte de quienes se pusieron en huelga de hambre. No puedo sino mostrar mi extrañeza ante el extremo a que puede llegar el sectarismo y el dogmatismo de alguna gente».

Argi zegoen, beraz, ministroak berak ere Sevillano hiltzat ematen zuela. Gauza bera gertatu zitzairen kazetariak beren iritzia galdetu zieten pertsona guztiei: José Esteban, *GRAPO*-kideen abokatua, Torturaren Aurkako Elkartearen presidentea zen Fernando Salas, Abokatuen Elkarte Libreko bozerra-mailea zen José Luis Galani eta beste hainbat politikariri.

Haatik, Francisca Villalba, Sevillanoren abokatua harrিতuta gelditu zen bere iritzia jakin nahi zuten kazetarien aurrean, emakume honek egun berean —goizeko 8etan— bizirik ikusi baitzuen preso hau. Harridurak harridura, kazetariak Gregorio Marañón Ospitalera deika hasi ziren eta orduan argitu zen mordoiloa.

Sevillano presoaren oso larri zegoen, baina ez hilda, adierazi zuen aipatu ospitaleko Osasun-Atentziorako zuzendaria den José Manuel Ollerok¹², bapatean eratu zen prentsaurreko batean. Gertakari hau eguerdiko 13:30etan izan zen¹³. Balizko heriotza honen gezurtapena ez zen iritsi 15:36ak arte. Ordu horretan, Justizia Ministeritzak beste ohar bat kaleratu zuen aurrekoaren edukina deuseztatuz. Bertan, hauxe aipatzen zen¹⁴:

«En la actualidad [José Manuel Sevillano] presenta pulso débil, electroencefalograma con trastornos corticosubcorticales sin ser plano en el momento actual».

Mataza hau behin-betikoz argitu zenean, mezubideek gogor gaitzetsi zuten Justizia Ministeritzak erakutsi zuen urdurikeria. Irratien kasuan kritika hauek bortitzagoak izan ziren, beraiantzat ere, nahasteak iraun zuen bitartean, Sevillano

«hilda» egon baitzen eta halaxe zabaldu zuten orduero ematen diren albistegi laburretan.

Kasu honen eragileak ondorengo bi hauek izan zirela esan dezakegu: sendagileen arteko gaizki-ulertzea —«*está fiambre*» delako esaerarena— batetik, eta Justizia Ministeritzaren urdurikeria, bestetik (halako gertaera baten aurrean, «dena prest» zegoela erakutsi nahia).

Aitzitik, «Sevillano kasuaren» ondorioak eta planteatzen dituen hausnarbideak askoz sakonagoak dira, gure ustez. Alde batetik, argi geratu zen kazetariak iturri burokratikoak atxekitzen dieten sinesgarritasuna oso handia dela, hasiera batean behintzat inor gutxik kuestionatu baitzuen Justizia Ministeritzatik zetorren jakinarazpena. Baina, balizko heriotzaren iturria pre-soaren ingurukoak izan balira (sendia, abokatuak, e.a.) sinesgarritasun-maila berbera emango al zioketen?, ala aireratu aurretik alderatuko zuketzen iturri burokratiko batekin, hots, Justizia Ministeritzarekin?

Iturri burokratikoaren nagusitasunak eragin dezakeen distortsioa sutzuki azpimarratu dute zenbait adituk. Hauxe da, ezbairik gabe, adibiderik garbiena. Mezubideek iturri ofizialekiko duten konfidantza bizirik zegoen gizonezko baten heriotza iragartzera ailegatu zen.

Informazio-iturri ofizialekiko antzematen den atxekimendua ez da, ordea, Prentsa-Bulegoek sortarazten duten efektu bakarra. Ikerlan honetan informazio-iturri ez ofizialen bazterketa argi ro erakusten duten datuak ere azaltzen dira. Baita ere erakusten da Prentsa-Bulegoek mezubideen agenda zenbateraino baldintzatzen duten eta, guzti horren ondorioz, kazetarien ohikeriak nola gehitzen diren.

LANDURIKO HIPOTESIA ETA EGINDAKO IKERKETAK

Guzti honek bide ematen digu ondorengo hipotesia plaza-ratzeko: Prentsa-Bulegoek komunikazio-prozesuan esku hartzen duten elementuen jokaera aldatzen dute. Prentsa-Bulegoek

egun lortu duten garrantzia ikusirik, albisteen hautaketa-prozesua baldintzatzeko daukaten ahalmena beste edozein erakunde informatibok duen adinakoa dela argi demostraturik gelditzen da ikerlan osoan zehar. Era horretan, Prentsa-Bulegoen bidez datozen notiziek hautatuak izateko aukera askoz gehiago daukate. Arrazoa oso sinplea da: bigarren kasuan, iturriak «profesionalizatu» egin direlako eta erakunde informatibo bakoitzaren ohitura eta ezaugarrietara hobeto egokitu direlako.

Ikerketak lantzerakoan eta abiapuntu gisa, ontzat eman ditugu Van Dijk-ek¹⁵ berak gurea bezalako ikerketa bat lantzerakoan luzatzen zituen galderak (1990:142):

«¿Cuál es la naturaleza de los diferentes textos input o textos fuente? ¿Cómo los escuchan y leen los periodistas y cómo se entienden y representan cognitivamente? ¿Qué información procedente de estos textos fuente se enfoca, selecciona, resume o procesa de otra manera para su posible uso en los procesos de producción de un texto periodístico? ¿Cómo ocurre esto? ¿Quiénes están implicados en los muchos tipos de interacción verbal a través de los cuales estos textos fuente llegan a ser asequibles: las entrevistas, las llamadas telefónicas, las conferencias de prensa o hechos similares en los que los periodistas salen al encuentro de posibles fuentes informativas y personajes de la noticia? ¿Cuáles son las diferentes reglas y limitaciones de este tipo de encuentros y en qué situaciones tienen lugar?»

Hauexek izan dira ere, neurri handi batean, geuk geure buruari egin dizkiogun galderak. Jakin nahi genuen, baita ere, kazetariak Prentsa-Bulego ezberdinei buruz daukaten iritzia, zeintzuk diren beraientzat sinesgarritasun gehien eta gutxien daukatenak, horren arrazoiak eta abar luze bat. Metodologi kontuetan, oso baliagarria gertatu zaigu bere garaietan Leon V. Sigal-ek *New York Times* eta *The Washington Post* egunkarietan iturriari buruz egindako ikerketa. Lagungarria, batez ere, iturriak sailkatzerakoan eta muestrak hautatzerako orduan.

Galdegai guzti hauek argitzeko lau ikerketa burutu ditugu. Hauexek dira bere izenburuak eta definizio laburra:

- *Madrilgo Gobernuaren informazioarekin egindako ikerketa.* Prentsa-Bulegoek kazetari-produkzioarekiko burutzen duten bitartekaritza-lana argitzea helburu bezala izan duen ikerketa, zenbait testu *input* eta *output*-ekin izandako aldaketak analizatuz. Zehazki ikerketa honetan bi testu-mota alderatu ditugu. Batetik, Bozeramailearen Ministeritzatik ateratako prentsa-oharrak (*input*) eta bestetik «Efe» eta «Europa Press» albiste-agentziek, prentsa-agiri horietan oinarriturik komunikabide guztietara igorri zituzten informazioak (*output*).
- *Inforpress Consulting-ak egindako inkesta.* Europako zazpi herritan, Prentsa-Bulegoen onespenera buruz Aholkularitza honek egindako milatik gorako inkesten laburpena.
- *Prentsa-Bulegoen presentzia prentsan (ikerketa konparatiboa 1978-1992).* Prentsa-Bulegoek izandako ugalketaren islada efektiboa neurtu nahi izan duen ikerketa. Hometarako, «El Pais», «Abc», «El Correo», «Egin» eta «Deia» egunkarietako politika-orrialdeetan azaldutako albisteen ikerketa burutu da.
- *Kazetariak Prentsa-Bulegoei buruz duten iritzia.* Espainia zein Euskal Herriko mezubideetako 70 zuzendari eta erre-daktore-buruen artean egindako inkesta zabala (hogeita bost galderetako itaunketa).

ONDORIO NAGUSIAK

Aipatu ikerketak burutu ondoren hauexek izan dira atera ditugun ondoriorik garrantzitsuenak:

PRENTSA-BULEGOAK BEHARREZKOAK DIRA

I.- Egungo sistema informatiboan, Prentsa-Bulegoek betetzen duten funtzioa beharrezkoa, positiboa eta sozialki onartua da. Hala uste du medioetan diharduen kazetarien gehien-goak eta hala dakusate ere enpresa periodistikoek.

Kabinete hauek ez balira, asmatu egin beharko genituzke. Egun, dagoen medioen zerrenda oso zabala da. Mezubide guztien eskakizunak behar bezala atenditzea eta erantzutea ez da lan makala garai honetan. Betekizun hori zailagoa da oraindik jendarteko iritziarengan eragina izan nahi duen edozein albiste-iturrirentzat. Horretan datza Prentsa-Bulegoen beharra eta izana, beharrian informatibo horien garapenean alegia.

Errepikaezinak dira transizio politikoaren hasieran, kazetari eta politikarien artean inolako bitartekaririk gabe suertatzen zirenen harreman zintzo eta «fresko» haiek. Alde batetik, medioak —eta, beraiekin batera, beren lehentasun informatiboak— etengabe biderkatu direlako azken hemezortzi urteotan. Eta bestetik, politika egiteko erak aldatzen ari direlako. Garai hartako politikari trebatu gabeko haiek, edozein momentutan telefonoa hartzeko prest zeuden berberak, orain idazkariz eta prentsa-arduradunen babesaz inguraturik daude. Edozein elkarrizketa edota argibide-eskakizunek «bitartekari» honen esku-tatik pasa behar du.

Prentsa-Bulegoak beharrezkoak izateak ez du esan nahi, ordea, kutsatu gabe daudenik. Kazetari gehienen aburuz, Prentsa-Bulegoak albiste-iturri beharrezkoa baino «interesatua» ere badira. Horrezaz gain, bada Prentsa-Bulegoen botere eta ugalketaz oso kritikoa azaltzen den sektore garrantzitsua (heren baten inguruan gutxi gorabehera). Hauen iritziak, erakunde hauen lana «kaltegarria» da. Ez dira beraien informazioez fido eta medioetan daukaten islada «gehiegizkoa» dela pentsatzen dute.

II.- Prentsa-Bulegoa sektore guztietan erabat ezarrita dagoen fenomeno da. Kazetari eta politikarien arteko harremanen normalizazioa eta Prentsa-Bulegoen ugalketa parez pareko fenomeno dira.

Egun ez da gizartearen aurrean bere mezua era egonkorreran zabaltzeko nahi duen Prentsa-Bulegorik gabeko elkarterik. Baliabide gutxiago ala gehixeagorekin, baina medioak atenditzeko nolabaiteko azpiegitura beti izango dute.

Bestalde, argi ikusi da ere Prentsa-Bulegoek zerikusia izan dutela bizitza politikoaren normalizazioan. Adibidez, Prentsa-Bulegoen lana zenbat eta landuagoa izan, politikari eta kazetarien arteko harremanak hainbat eta hobeto abiatu dira normaltasunaren bidetik. Normaltze horretan beste faktore batzuk ere esku hartu dute, hala transizio politikoaren garapenak, nola egituraketa instituzionalaren bilakaerak, e.a.

Informazioaren munduarekiko erakarmen berezia erakusten du ekonomia eta negozioen munduko sektoreak. Berau izan da praktikan ere Prentsa-Bulegoen funtzioak eta beharriak ondoen zehaztu dituenak. Baina azkenengo urteotan izan den Prentsa-Bulegoen hazkundeak kazetarien albisteen selektibitate-maila zorrotz egin du. Hala adierazten du ondorengo datu honek: igorritako informazio ekonomiko guztietatik, kazetariak %21ak soilik laguntzen die artikulu bat egiten. Beraz, sekzio honetako kazetari batek egunero hamar prentsagiri jasotzen baditu, zortzik paperontzian amaitzen dute. Hainbeste presio eta interes korapilatzen diren sektore honetan, selektibitate-maila hau kazetarien profesionaltasunaren aldeko adierazle garbia da.

Sektore honekin jarraituz, esan baita ere, Estatu espainoleko enpresek atzerrira igortzen duten informazio-kopurua Europako baxuenetarikoa dela. Datu hau are eta ulergaitzagoa egiten da, atzerritik datozen prentsagirik herri guztietan daukaten argitaratze-maila oso altua dela kontuan hartzen bada (%65a).

SISTEMA INFORMATIBOAREN MORAL BIKOITZA

III.- Prentsa-Bulego guztiek ez dute tratu bera jasotzen mezuribideen aldetik, batzuen eta besteen artean dauden aldeak oso garrantzitsuak bait dira. Kazetarien ustez, «Prentsa-Bulego bakoitza desberdina da, mundu bat da». Ezberdintasun hauek nabaro ikusten dira «isladatze maila», sinesgarritasuna eta eraginkortasunaren baloreak alderatzerakoan.

Eraginkortasunari dagokionez, Prentsa-Bulego instituzionalak dira balore altuenak dituzten Kabineteak, nahiz eta

sinesgarritasun-maila nahiko baxua izan. Ondoren, alderdi politiko/sindikatuaren Prentsa-Bulegoak kokatzen dira eta Ekonomia eta negozioen munduko Kabineteak. Hiru Prentsa-Bulego mota hauek portaera nahiko koherentea erakusten dute (salbuespen bat edo beste izan ezik) guk egindako ikerketetan. Hau da, daukaten presentzia, sinesgarritasuna eta eraginkortasuna nahiko bateratsu doaz.

Ez da gauza bera gertatzen, ordea, Herri-Mugimendu eta Erakunde Ez Gubernamentalaren Prentsa-Bulegoekin. Kabinete hauek sinesgarritasun handiena izan arren, beraien presentzia eta eraginkortasuna oso baxua da. Portaera honek agerian uzten du sistema informatiboak darabilen moral bikoitza. Prentsa-Bulego batzuk —instituzionalen kasua lekuko— sinesgarritasun-maila nahiko moderatua izan arren, daukaten eraginkortasuna oso altua da (handiena, kasu honetan). Beste batzuk berriz (Herri-Mugimendu/Erakunde Ez Gubernamentalak) sistema beraren marjinazioa eta ahanztura nozitu behar dute, nahiz eta sinesgarritasun-maila oso altua izan. Fenomeno honen arrazoiketan beste faktore batzuek —albigarritasun-maila, aurkezpena, e.a.— esku hartuko dute ziuraski, baina ez dira gai izango tamaina honetako bidegabekeria hau justifikatzeko. Kontraesan honek garbiro azaltzen du ere, gaur egun badela albiste-iturri «onak» eta ez «hain onak» bereizten dituen sistema, zeinaren irizpideak ez diren oinarri objektiboetan finkatzen, botere politiko eta ekonomikoarekiko duten kokapenaren arabera baizik.

Bestalde, ikerlan honetan argi geratu da ere, Komunikazio-Aholkularitzak dela sailkapen guztietan kontsiderazio baxuenak aurkezten dituen Prentsa-Bulego mota. Halaxe suertatu da presentzia, nahiz sinesgarritasun edota eraginkortasunari buruz lortu ditugun emaitzetan. Esan bide daiteke, beraz, bere papera ez dagoela onarturik gaurko sistema informatiboan. Fenomeno honen arrazoiak zehatz-mehatz azaltzeak beste ikerketa bat mereziko luke. Aurrera dezagun, halere, arrazoi posibleenatariko bat: kazetariak Kanpoko consulting-ekiko duten mesfidantza. Berriemaileek egun Prentsa-Bulego gehienekiko erreparo handiak badituzte, errezelu hauek handitu egiten

dira iturri batek erakunde hauetako baten zerbitzuak «alokatzeten» dituenen. Jasotako datuen arabera argi dago, beraz, consulting-ek kazetarien artean ez dutela oraindik irudiaren froga gainditu, nahiz eta batzuk *irudi-aholkulari* gisa funtzionatu.

IV.- Egonkorrak, instituzionalak eta eskura-errazak diren albiste-iturriek lehentasun nabaria dute medio guztietan. Baldintza hauek betetzen ez dituzten iturriak sistematikoki zokoratuak gelditzen dira. Guzti honek mezuaren uniformizazioa eta errealitatearen distortsioa ekar dezake.

Albiste-iturri ofizialen nagusitasuna frogatzen duten datu ugari aportatzen dira ikerlan osoan zehar. Guztietan, botere politikoak nahiz ekonomikoak medioen dinamika baldintzatzeko daukan ahalmen sendoa argiro frogaturik geratu da. Botere ezberdinek zeregin hauetan inbertitzen duten dirutza ikaragarrien berri ere eman dugu. Hainbat adituk ere azpimarratu du botereak duen gaitasun hori. M. Wolf-en lekukotasuna dugu orain aipagai¹⁶ (1987:256):

«La capacidad de suministrar informaciones fiables es mayor para las instituciones, entes o aparatos que puedan programar sus actividades satisfaciendo la continua necesidad de los media de tener que cubrir acontecimientos programados con anterioridad (para poder organizar racionalmente la distribución de los medios y los recursos disponibles).

‘Esta ventaja todavía es mayor para aquellos organismos que pueden disponer de un portavoz cuyas declaraciones sean noticiables o bien de fuentes que se pongan a disposición de los periodistas con un breve preaviso, suministrándoles a tiempo las informaciones que necesitan, sin que ello cueste nada a los mismos periodistas’ (Gans, 1979:122). Las fuentes que responden a dichos requisitos organizativos de los media son obviamente las vinculadas a las instituciones, órganos oficiales, grupos de poder, etc.».

Baina, albiste-iturri ofizialen nagusitasun honek beste iturri askoren marjinazioa dakar sarriri. Zokoraketa horren adierazle nabaria da ikusi berri dugun Herri-Mugimendu/Erakunde Ez Gubernamentalen Prentsa-Bulegoekin gertatzen den bazterketa. Transnazionalak nagusi diren sistema informa-

tibo honetan, komunikazioaren handikiak (Berlusconi, Murdoch, Berstelman, e.a.) jainko berrien antzera goraiatuak diren garaion, informazioa ikuskizuna bihurtzeko zorian gauden honetan, presio-taldeek marraztu duten eszenatoki ilun honetan, baliabide gutxi duten albiste-iturriek oso zaila dute medioek ezartzen dituzten pasabideak eta oztopoak gainditu eta hartzailearengana modu duin batez helaraztea.

Haatik, oso zaila izan arren, tesian zehar komunikazio alternatiboaren eremuan aitzindari izan diren zenbait esperientzia aztertu dira (*Lurraldea*-ren kasua). Berau, ordea, ez da bakarra. Horregatik, esan dugu, egoera txarrean egonda ere, eta mezubide gehienak bere kontra izan arren, edozein albiste-iturri bere esku dituen baliabide apurrak irudimenez eta modu berritzailez erabiltzen baditu, bere mezua herritarrengana helaraztea lor dezakeela. Makilatxo miresgarririk egon ez arren, —are gutxiago komunikazioaren munduan— zenbait formula posible eskaini dugu (kazetarien ohikerien ezagutza eta atarramendu irudikorra, albistegarritasun-balore propioen promozioa, e.a.).

Egun nozitzen dugun medioen kontzentrazioaren ondorioz eta albiste-iturri ofizialek duten nagusitasun horren erruz, mezuaren uniformizazioa gero eta handiagoa egiten ari da.

Guzti horren ondorioz, hartzaileok mezubideen bitartez errealitateaz jasotzen dugun somaketa guztiz desitxuratua izan daitekeela esan dugu. Martina Leek eta Norma Salomon adituek EEBBetako mezubideekin egindako ikerketa batean argi frogatu zuten azkenengo hau. Datu bat. 1989an, adibidez, TB kateek Bush familiaren zakurrari, «Millie»ri, hain zuzen, kobertura gehiago eman zioten, presidentearen zenbait gobernakideri baino. Atlantikoa zeharkatu gabe ere, hemen, gure artean, gogora ekarri dugu «Sevillano» kasua.

Primitivo Carbajo¹⁷ kazetari galizarra bat dator iritzi hauekin. Bere ustez, egun mezubideek «kontraboterearen izaera» galdu dute. Horren aurrean, «boterearen agindupeko kazetaritza» sortzen eta hedatzen ari da (1993:17):

«(...) un periodismo de servizo indiscriminado ao poder, como en ocasións abondo evidencia a relación dos meios cos gabinetes de prensa, é un periodismo de renúncia no fundamental e merce dunha sociedade democrática a factura de descrédito que tamén se está producindo en moitos casos».

V.- Prentsa-Bulegoek, batzuetan, indar faktikoen antzera funtzionatzen dute. Horrek ez du estaltzen, ordea, prentsa-arduradun gehienek eginbide zuzena.

Tesian zehar ikusi da ere Prentsa-Bulegoek indarrean jar dezaketen presioen sorta (informazio-ukapena, publizitatearen txantajea, filtrazioak, desinformazioak, e.a.). Inkestutako kazetarien gehiengo zabal batek —%70ak— Prentsa-Bulegoetatik noizbait presioak jasan dituela aitortzen du. Bestalde, beste sektore garrantzitsu batek —%28,8k— sobornoa onartu duen kazetariren bat ezagutzen duela ere agertzen du.

Datu hauek ezin dute estali, ordea, egunero euren zeregin profesionalak duintasunez betetzen dituen hainbat prentsa-arduradunen eginbidea. Zaila, edo —hobe esanda— ezinezkoa litzateke, prentsa-arduradun «on» eta «txarren» artean halako sailkapen artifizialik gauzatea. Manikeismo antzua litzateke, bestalde.

LAN SORTZAILEAREN MURRIZKETA

VI.- Kazetarien ohikeriez baliatzen direnez, Prentsa-Bulegoek kazetarien produkzioa bera ere baldintzatzen dute, ohikeriaren bidetik gero eta gehiago sakonduz eta kazetariaren lan sortzailea murriztuz.

Gai honen inguruan egindako ikerketan argiro azaldu da hau. Prentsa-Bulegoak zenbat eta gehiago ugaltu kazetaritza-produkzioa bera ere gehiago «nagitu» da. Nabaro frogaturik geratu da hau Prentsa-Bulegoen presentziari buruz egindako ikerketa konparatiboan (1978/1992). Hamalau urteko aldea nahikoa izan da Kabinete hauen eragina argi eta garbi ikusteko. Egun, Prentsa-Bulegoen bidez datozen albisteak %52 diren bitartean, 1978an %30 besterik ez ziren. Portzentaia berbe-

rean murriztu da kazetariaren lan sortzailea. 1978tik 1992ra bitartean kazetariak landutako albisteak %44tik %22ra pasa dira.

Datu hauek hobeki interpretatu ahal izateko, kontuan izan behar dugu kazetariak oso lanpeturik daudela, normalean. Sarritan gertatzen da albisteentzat uzten den tokia gehitu egiten dela medioetan, nahiz eta notizia horiek egiteko denbora eta erreportarien kopurua berdinak izan. Egoera horretan, kazetariak —logikoa denez— lan gutxien sortarazten dieten gerta-kizunetara joko dute, hots, aurrez iragarririk dauden jazoereta, edota «*erdieginak*» datozen agiri eta oharretara. Egoera horretaz jabeturik, Prentsa-Bulegoek testuinguru honi etekin nabariak ateratzen dizkiote. Horretan datza bere eraginkortasunaren gakoetariko bat. Egoera honetan, etekin gehien ateratzen dituzten Prentsa-Bulegoak profesionalki ondoen horniturik daudenak dira. Eta jakina, botere arren ingurukoak dira.

Beraz, alde horretatik ikusita, garbi dago ohikerian oinarritzen diren albiste guzti horiek indarrean dagoen *status quo*-aren alde jokatzeko dutela. Mark Fishman nabaro mintzo zen auzi honi buruz¹⁸ (1980:178):

«El periodismo de rutina transmite una concepción ideológica del mundo. En definitiva lo informado por los hombres de prensa no es lo que realmente acontece, ni lo que realmente experimentan los participantes en los sucesos noticiables o sus observadores. En lugar de ello, el periodista termina por urdir una historia en torno a los 'datos rigurosos', definición que remite a las categorías burocráticas y a los sucesos burocráticamente definidos que los funcionarios oficiales quieren y necesitan que acontezcan».

VII.- *Eztabaida politikoaren eraginpean dauden gaiak ukitzen direnean, Prentsa-Bulegoen eragina nabarmenki murrizten da, mezubide bakoitzak duen orientabide ideologikoa agerian utziz.*

Kabinete hauek duten egiazko eraginkortasuna termino zehatzetan mugatu ahal izateko, puntu honek berebiziko garrantzia duela azpimarratu behar da. Egindako ikerketetan

garbi geratzen denez, medio bakoitzak libreki jorratzen ditu Gobernuko bozeramailearen prentsaurrean (Rosa Conde, kasu honetan) azaldutako gaiak. Hots, Prentsa-Bulegoen bitartez mezubideetara bideratzen den informazioa ez da —eskuarki— lehen orrialdeak edo albistegiak «irekitzen» dituen horietakoa. Medio bakoitzak lehentasuna ematen die —gero eta gehiago gainera— berak jorratutako gaiari, edota polemika sortarazten duten auziei. Eta horietan, norberak bere ikuspuntu propioa erakutsi behar du.

Beraz, Prentsa-Bulegoen eraginkortasuna «administrati-boak» deitu ditugun gaietan (polemika pizten ez dutenetan) nabarmentzen da gehiago. Portaera berbera somatzen da Prentsa-Bulegoen presentziari buruzko ikerketa konparatiboan (1978/1992). Bertan, argi geratzen da ere Prentsa-Bulego haue-tatik bideratzen diren notiziak bigarren mailakoak direla nor-malean.

PRENTSA-BULEGOAK ETA KOMUNIKAZIO-PROZESUA

VIII.- Albiste-iturriak gero eta paper aktiboagoa jokatzen ari dira, orain arte atxekitu zaien pasibotasuna gaindituz. Alde horretatik, Prentsa-Bulegoek igorleak duen papera jokatzen dute —neurri batean behintzat— komunikazioaren eskeman bete-betean sartuz. Albisteen hautaketa-prozesua ez da jadanik era-kunde informatiboaren barruan bakarrik gauzatzen den meka-nismoa. Prentsa-Bulegoek prozesu hori baldintzatzeko duten ahalmena beste edozein erakunde informatibok duen adina-koa da. Guzti honen ondorioz, Prentsa-Bulegoek komunikazio-prozesuan parte hartzen duten elementuen jokaera aldatzen dutela esan daiteke.

Ondorio hau behar bezala ulertzeko egungo sistema infor-matiboan albiste-iturriek jokatzen duten papera ulertu behar da lehenengo. Emilio Pradok¹⁹ dioen legez (Cesareo, 86:II):

«La preponderancia de las fuentes tiene consecuencias de relieve. En primer lugar se produce un desplazamiento del control que antes se radicaba esencialmente en la propiedad y ahora se ha ubicado, en buena parte, en la red de fuentes. La propiedad de los medios es importante, pero no es el único

elemento estructural y, por lo tanto, el control no depende sólo de ella».

Obra berean, Cesareok argi uzten du albisteen hautaketa ez dela jadanik mezubideen barruan bakarrik gauzatzen den prozesua (*gatekeeping*), sistema informatiboak zilegitzen dituen albiste-iturriek ere parte-hartze erabakiorra bait dute jarduera honetan. Emilio Pradok, Cesareo ren obraren hitzaurrean, argi uzten du (Cesareo, 1986:II):

«La selección de lo que es noticia que antes se hacía esencialmente en los medios se ha desplazado a las «fuentes legitimadas» hasta el punto de que generalmente sólo es noticia aquello que se produce dentro de esta estructura, en gran parte porque la 'rutina' constituye una relación de confianza entre los periodistas y las fuentes»

Argi dago, beraz, iturriek, egunez egun, gero eta paper aktiboagoa jokatzeko dutela gure sistema informatiboan eta baita komunikazio-prozesuan bertan ere.

Costa i Badia irakasle katalandarrak «igorle berriak» deitzen die albiste-iturri hauei, hots, medioen iragazkortasunaz baliatu eta jendarteko iritziarengan eragina izaten saiatzen diren iturriek.

Albisteen hautaketa-prozesuaren garapena hobeki ulertzeko —*gatekeeping* delakoaz ari natzaizue— interesgarria oso deritzogu Pamela J. Shoemaker ikertzaile iparramerikarrak gai honen inguruan argitaratu berri duen azkenengo obrari²⁰. Prozesu honek berebiziko garrantzia du gure bizitzetan, zeri-kusi zuzena baitauka mezubideen bidez jasotzen dugun errealitatearen somaketarekin. Obra honi esker, prozesu honetan esku hartzen duten faktore guztiak eta beraien motibazioak hobeto ezagutzeko aukera izan dugu. Shoemaker-ek egindako ekarpenei jarraiki, Prentsa-Bulegoek prozesu honetan duten eragin zuzena zehatz-mehatz aztertzei aukera izan dugu.

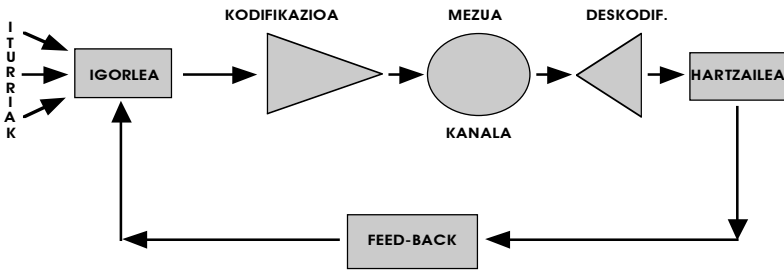
Beraz, hau guztiau aztertu eta ikusi ondoren, zera aldarrikatu dugu: Prentsa-Bulegoek komunikazio-prozesuaren baitan dutela eragina, bertan esku hartzen duten elementuen jokaera —modu batera zein bestera— aldarazten baitute. Aldaketa

horiek elementuz elementu zertan dautzan aztertzen da. Igorlearen kasuan, esaterako, bere funtzioak arinduz eta zalutuz, kodifikazioaren papera erraztuz, kanalaren sendotasuna areagotuz e.a. Horren ondorioz, Prentsa-Bulegoen eraginez hain zuzen, mezua bera ere nabarmenki eraldatuta gera daitekeela aldarrikatu dugu.

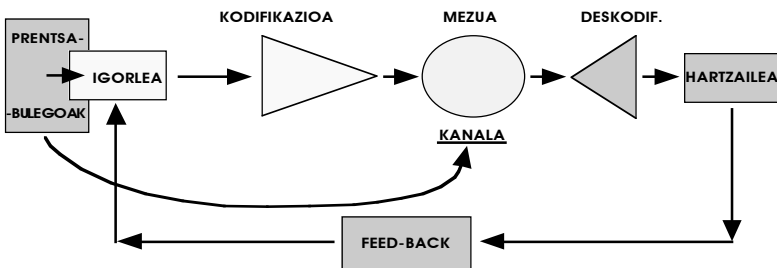
Beraz, faktore guzti hauek aintzat harturik, Prentsa-Bulegoek «fabrikatutako» produktu bat —albiste bat, alegia— kanaleraino zuzen-zuzenean iristea, bestelako «esku-sartze» edo bitartekotza-lanik gabe, posible dela frogatzen da. Prozesu hau era horretan gauzatu dadin, albiste-iturriek ezinbestez bete behar dituzten baldintzak zeintzuk diren aipatu ditugu: profesionalizazio-maila altua eduki eta sistema informatiboaren «konfidantzazkoa» izatea.

Komunikazio-prozesuan esku hartzen duten gainerako elementuen funtzioak Prentsa-Bulegoen eraginez, zergatik ez diren aldatzen aztertu eta azaltzen da ere.

KOMUNIKAZIO-PROZESUAREN OINARRIZKO ELEMENTUAK (Schramm, 1949)

GURE HIPOTESIA (Txema RAMIREZ, 1993)

Hauek lirateke aldaketa eta eragin guzti hauek grafikoki azalduta. Ondorengo irudian Schramm-ek bere garaian landu zuen eskema, guk proposatzen dugunarekin alderatu dugu. Hauxe da emaitza.

IX.- Prentsa-Bulegoek burutzen duten jarduerak bi onura - dun garrantzitsu ditu: mezubideak eta zerbitzatzen dituzten erakundeak. Prentsa-Bulegoak porrot egiten badu, kaltetuena era - kunea bera da.

Egindako ikerketek argiki frogatu dute azkenengo hau. Prentsa-Bulegoen produkzioa oso ongi datorkie enpresa infor- matiboei, normalean lan izugarria aurrezten dielako. *Infor- press* Kabineteak egindako ikerketan ikusten da, adibidez, nola Prentsa-Bulegoek pertsonalgoaren gastuak %25ean murriz ditzaketen. Fenomeno hau oso argi azaltzen da ekonomi alo- rreko aldizkarietan. Baina esparru guztietan somatzen dela esan daiteke. Kazetariari iristen zaizkien prentsagiri, ohar eta gutunak erdi-elaboratuak daudenez, berriemaile batek albiste gehiago «egin» dezake. Bere produktibitatea gehitu egiten da na- barmenki. Albiste berbera «zerotik» burutu beharko balu —hau da, bere kabuz jorratuko balu— denbora gehiago inbertituko luke, bere enpresaren produktibitatea era horretan kaltetuz.

KAZETARIAREN ESPIRITU KRITIKOA

X.- Prentsa-Bulegoek mezubideetako agendak baldintzatzen dituzte, «sorpresa-faktorea» murriztuz eta albisteen iragarritasun- maila narbarmenki gehituz.

Kazetarien artean egindako inkestak halaxe erakusten du. Estatu eta Euskal Herriko kazetarien gehiengo batek —%56ak— euren mezubideen agendak mugatzerakoan, Prentsa-Bulegoak «garrantzitsuak» edo «oso erabakiorrak» direla uste du. Era- gin hori «ia ezertan» ez dela nabaritzen uste dutenen kopurua berriz, %11,9koa da. Gainerako %32,1ak eragin hori «kasuen arabera» aztertu behar dela pentsatzen du.

1985ean egindako ikerketetan, Villafañe, Bustamante eta Prado irakasleak antzeko ondorioetara iritsi ziren. Kasu horre-

tan aztertutako medioetan emititu ziren albisteen %83 alde zurririk iragarrikerik zegoen. Aurrez iragarrikerik ez zuden kopurua %17 beherik ez zen.

Datu hauen arabera, historikoki hain periodistikoa izan den «sorpresa-faktorea» mugatzen hasten dela esan daiteke, kazetaria ez baitoa notiziaren bila, albistea bere bila baizik.

Iragarritasun-maila honek zerikusitu zuzena du, baita ere kazetarien ohikerien gehitzearekin. Hau da, Prentsa-Bulegoen bidez zenbat eta albiste gehiago etorri, kazetariaren lan sortzailea orduan eta gehiago murriztuko da.

XI.- Aurrerapen teknologikoen albiste-iturri ahaltsuenen alde jokatzeko dute, aldatuta horien demokratizatu artean, bederen.

Mass-media-en alorrean izan diren aurrerapenek aldatuta oso nabarmenak ekarri dituzte albiste-iturrien panoramara. Egun, historiara pasa dira instituzioetako agiriak eta oharrak ekartzen zituzten *ujier* haien bisitaldiak. «Fax»-ak dena bete du. Laister batean bestelako aurrerapenak etorriko zaizkigu (bideo-albisteak, mezularitza elektronikoa, informazio-iturritik errealakziko ordenagailuekin zuzeneko konexioak, e.a.). Aldatuta hauen onuradun garrantzitsuenak albiste-iturri ahaltsuenak izango dira, beraien baitira, hasiera batean behintzat, aurrerapen horien etekinak atera diezaieketen bakarrak. Aurrerapen horien demokratizatzen direnean —hots sektore guztietara ailegatzeko direnean («fax»aren kasua, esaterako)— guztien mesederako izango da.

Aldatuta hauek kazetarien lanbidean dauden ohikeriak indartzen dituzte, hainbat adituk azpimarratu eta erakutsi duenez (G. Cesareo).

XII.- Kazetarien lanbideak historikoki izan duen sen kritikoa arriskutan dago. Igorlearen nagusitasuna nabarmen agertzen den garai honetan, ohikeriaren bidea inoiz baino erakargarria -goa egiten zaigularik, sistema informatibo osoak —bere independentzia bermatu nahi badu— hausnarketa sakon baten beharra du.

60 eta 70eko hamarkadetan zehar, mundu osoko kazetarien artean kontrakultura eta marjinalitatea bezalako baloreak hedatu baziren ere, azken urteotan, bestelako fenomenoak nagusitzen ari zaizkigu: medioen kontzentrazioa, informazioa ikuskizun bihurtzeko ahaleginak, audientzia eta merkatua bezalako jainko berrienganako gurtzapena,... Bidenabar, kontuan izan behar dugu ere, botereak (politikoak zein ekonomikoak) informazioa kontrolatzeko betidanik izan duen joera. Eta informazioa kontrolatzeko, iturrietara jotzea bezalakorik ez dagoela kontuan izanik, botereak Prentsa-Bulegoen apustuari gogo biziz eutsi zion. Erronka honek besteak beste, zera suposatzen zuen: teoriak publikoa zen informazioa pribatizatzea, albistearen funtsezko elementuen kontrola (Nork, zer, noiz, nola, non eta zergatik) beraien agindupean baitzegoen. Beraz, kontzentrazioa ez da medioen artean soilik ematen den fenomenoa. Informazioa ere, *Prentsa-Bulegoei esker, gero eta gehiago kontzentratzen ari da.*

Aipatutako fenomenoez gain, botereak beste faktore batzuk izan zituen bere alde: igorleak komunikazio-prozesuan duen aparteko tokia, mezubideetan bizi den dinamika produktibo eroa eta kazetarien ohikeriek ezartzen duten menperakuntza. Faktore guzti hauek elkar loturik, testuinguru ezin egokiagoa marraztu zuten botere publikoen eginpide informatiboa emankorra izan zedin.

Horregatik diogu, kazetari-sena arriskuan dagoela. Eta arazo honi aurre egiteko —hau da, sistema informatiboaren independentzia bermatzeko— behar diren formula posibleak ere aipatzen dira: kazetariaren kontzientzia profesionala, zorrotasuna, albisteen alderaketa (notiziak normalean oso gutxitan kontrastatzen dira), ohikeriaren inertiari amorerik ez ematea, baliabide gutxiko albiste-iturriak begirunez tratatzea eta medio bakoitzak bere agenda propioa lantzea.

Hartara, oso garrantzitsua litzateke ere, Prentsa-Bulegoak persuasioan itsu-itsuan oinarritu ordez, frogaren bidezko kontentzimenduaz baliatuko balira. Horiexek dira inertzia ero hau geldiarazteko okurritzen zaizkigun formula posibleak.

XIII.- Botere politiko eta ekonomikoaren inguruko Prentsa-Bulegoek egungo sistema informatiboaren bidegabekeriak sakontzen dituzten momentutik, albiste-iturri ahaltzu eta ahularen arteko amildegia aregotzen dute ere. Horregatik, ezinbestekoa da sistema beraren demokratizazioa helburutzat duten taldeak indartzea eta bultzatzea. Ekimen hau, are eta premiazkoagoa da gaur egungo panorama informatiboan nagusitzen ari diren joerak kontuan hartuz gero.

Prentsa-Bulegoak, kultur nahiz gizarte, ekonomia edo politikaren munduko hainbat erakunderentzat tresna baliagarria eta oso egokia diren bezala, tesi honetan azpimarratu nahi izan dugu, baita ere, botere publikoek lanabes hauekin burutzen dituzten bidegabekeriak eta beraiei darizkien ondorioak sistema informatiboan. Gehiegikeria hauen kontra nondik jo behar dugun jakiteko, Miquel de Moragas-en aipu bat²¹ ekarri nahi izan dugu gogora (1981:94):

«El camino de salida no parece fácil de encontrar. Las bases de una teoría crítica de la comunicación de masas no pueden encontrarse en otra revolución particular y descontextualizada: la de los medios de comunicación baratos o participativos. No serán los medios, TV por cable, aparatos grabadores, cámaras de video, minimprentas, etc., los que puedan subvertir o neutralizar, la fuerza comunicativa del sistema, sino la existencia de aquellos grupos que encontrarán en los nuevos medios de comunicación, de hecho fruto del contradictorio desarrollo industrial que ha posibilitado su existencia, un arma de defensa para su libertad».

Gure ustez, guzti honek egungo sistema informatiboaren erabateko demokratizazioa suposatzen du, informazioa hiritar guztioi dagokigun funtsezko eskubidea baita, eta ez gutxi batzuek gertaerak nahi duten eran aurkezteko daukaten pribilegioa.

AURRERA BEGIRA

Honaino gure aldetik ikertutako guztia. Ikerlan hau bote-rearen inguruko Prentsa-Bulegoetan zentratzen da gehienbat. Honen zergatia, gure irudiko Prentsa-Bulego hauexek gaurko sistema informatiboan eragin gehien daukatenak direlako izan da.

Edozein kasutan, ikerketa honekin Prentsa-Bulegoen gaia ez da inolaz ere agorturik geratzen. Badira egon, fenomeno honen inguruan azterketa sakona merezi duten hainbat lan-saio.

Oso interesgarria irizten diogu, esaterako, informazio ekonomikoa gailentzen ari zaigun garai honetan, alor horretako komunikazioa nola egituratzen den ikertzeari, zeintzuk diren bere bitartez transmititzen diren balore nagusiak miatzeari, enpresa barruko Marketing eta Komunikazio Sailen arteko harremanak nolakoak (osagarriak?, menpekotasunezkoak?) izan behar duten arakatzeari, e. a.

Gai berberarekin jarraituz, bereziki aholkugarria deritzogu krisi garaiko komunikazioa nola egituratzen den aztertzeari, hots, larrialdi-uneak direla eta (ezbeharrak, hondamendiak, istripuak, ezusteak, e.a.) erakunde publiko nahiz enpresa batek zer egin behar duen, bere komunikazioa nola gizarteratu behar duen, zer mekanismo erabili eta zeintzuk baztertu behar dituen eta zergatik. Larrialdi-egoera hauetan inprobisazioa nagusitzea ohituta gauden honetan, oso interesgarri irizten diogu gai honen sakonketari; ikustea, adibidez, emergentzia egoeretan zer jarrera hartu duten beste herrietako Gobernuak, enpresek, e.a. eta horren ildotik behar diren ondorioak ateratzea.

Tesi honetan ikertu dugu baita ere Komunikazio-Aholkularitzen fenomenoak. Adierazgarria oso izan da guretzat, kazetariak consulting hauekiko duten konfidantza-eza. Badirudi erre-zelo hauek ez datozela bat European dagoen errealitatearekin. Guzti hori zergatik gertatzen den, herri guztietan fenomeno honen inguruan jarrera beretsuak ote dauden, e.a. beste ikerketa baten abiapuntua izan zitekeen.

Ikerlan osoan zehar ere, Prentsa-Bulegoen ugalketaz mintzatu gara. Baina ugalketa hori ez dugu kuantifikatu, ordea, gure helburua ez baitzen hori jakitea, horren eragina deskribitzea baizik. Edozein kasutan, oso garrantzitsua deritzogu uneon Euskal Herrian zenbat Prentsa-Bulego dauden zehatz-mehatz jakiteari, baita ere zenbat kazetarik lan egiten duen bertan eta zein den bere kualifikazio profesionala ikertzeari. Era horretan, hobeto ezagutuko genituzke fenomeno honen ezaugarriak eta etorkizunera begira dituen aukerak. Alde horretatik, nahitaezkoa iruditzen zaigu Informazio-Zientzietako Fakultateetatik ere fenomeno honi begira ikasleak prestatzea, kontuan izanik gauden krisi-garai honek bestelako irtenbideen premia izugarria duela.

Prentsa-Bulegoen eragina tesiaren ardatz nagusia izan arren, Kabinete hauen funtzioak eta helburuak zeintzuk diren ere luze eta zabal azaltzen dira, ikuspuntu dibulgatibo batetik (nahiz eta laburpen honetan —espazio urria dela eta— ezer gutxi aipatu). Ikusmolde beretik, ondo legoke ere «informazio administratiboa» deitu dugun hori, hau da, herri-administrazioetan burutzen den lana gizartean nola plazaratzen den, zertan edo nola egituratzen den ikertzea. Alde horretatik ere, toki horietan —instituzio publikoak, enpresa handiak, e.a.— barne-komunikazioak betetzen duen papera oso garrantzitsua da, ezbairik gabe. Azkenaldi honetan, gainera, barne-buletinak, aldizkariak e.a. pertsonalgoaren faktore motibatzaile legez erabiliak izan dira. Guzti hori, eta Barne-Komunikazioak oro har, eskaintzen dituen posibilitateak aztertzea eta arakatzea beste ikerlan baten helburua izan zitekeen.

Ikerbide posible hauen zerrenda ezin dugu amaitu beste gai bat aipatu gabe. Eta berau komunikazio alternatiboaren etorkizuna da. Euskal Herria esperientzia alternatibo askoren sorleku izan da beti. Hainbat izan dira, azkenengo hamarkada hauetan sortutako mugimendu, plataforma hiritar eta bestelako elkarteak. Erakunde hauek oso aktiboak izan arren, medioetan izan duten islada nahiko moderatua izan da. Zenbait kasutan, sistemaren kontrako mugimenduak izatea nahiko arrazoi da, unibertso informatibotik at gelditzeko. Bestetan,

medioen funtzionamendua guztiz ezezaguna da erakunde hauentzat, gaindiezinezko muga suertatuz. Harrigarria badirudi ere, Herri-Mugimendu eta Erakunde Ez Gubernamentalen Prentsa-Bulegoak, sinesgarritasun-maila handiena daukatenak dira kazetarien aurrean, baina fidagarritasun hori —tesian ikusi dugun legez— ez da gero medioetan isladatzen. Datu hauen arabera, argi dago, komunikazio alternatiboak berrikuntza behar duela, mugimendu hauek berez duten sinesgarritasun horri ahal den etekin handiena ateratzeko. Gure ustez, erakunde hauek eredu zaharkituak alde batera utzi eta formula berriak landu behar dituzte, irudimenez josiriko metodoak, hain zuzen.

Argi dago, beraz, Prentsa-Bulegoen gaia ez dela ikerketa honekin agorturik geratzen. Geroari begira, ikerbide posibleak hauexek lirateke:

- Informazio ekonomikoaren Prentsa-Bulegoak: Komunikazio-Aholkularitzen etorkizuna.
- Informazioa krisi-garaietan: Ezbehar baten aurrean, zein da estrategiarik egokiena?
- Informazio administratiboa: komunikazio instituzionala, Barne-Komunikazioaren beharra.
- Prentsa-Bulegoen Errolda: zenbat Prentsa-Bulego daude une honetan Euskal Herrian eta zein dan bere katalogazio profesionala?
- Komunikazio alternatiboaren zeregina eta geroa: Formula berrien bila.

1. Lance Benett, W., *News: the politics of illusion*. Longman.USA.1983.
2. Moncada Alberto, *El nuevo poder informativo en España. Multimedia, multinacionales y multinegocios*.Libertarias/Prodhufi. Madril. 1991.
3. Leek eta Salomonek zera argitzen dute «*Unreliable sources*» liburuan: Kongresuko legebiltzarkide bakoitzak baduela bere prentsa-ekipo propioa.
4. Aipatu egileen ustez, Aire-Indar Armatuek 140 egunkari zuten euren eskuetan 1979 eta 1980 urteetan. 1968an —duela 25 urte, beraz— zeregin hauetarako eta arduraldi osoz lan egiten zuten pertsonak 1.305 ziren.
5. Zubiete, Angel Pedro, *Deia* 1993-XI-8.
6. Datua Gobernu-Bozeramalearen Ministeritzako Informazio-Harremanetarako zuzendaria den Ramón María Iribarrenek, 1992ko maiatzean iker-lan honen egileari aitortutakoa da.
7. ASECOMeko lehendakaria José Gonzalez da. Datu hau iker-lan honen egileak berarekin izandako elkarrizketan emana da.
8. Eco, Umberto, *Cómo se hace una tesis. Técnicas y procesos de investigación, estudio y escritura*. Gedisa (11. edizioa). Barcelona. 1989.
9. *El País* egunkaria. 1990-V-17. (15. orr.).
10. *Ibidem*.
11. *Ibidem*.
12. *El Mundo del siglo XXI* egunkaria. 1990-V-17 (10. orr.)
13. *Egin* egunkaria, 1990-V-17(3. orr.).
14. *El País*. 1990-V-17- (15. orr.).
15. Van Dijk, Teun A., *La noticia como discurso*. Paidós. 1990. Barcelona.
16. Wolf Mauroto, *La investigación en la comunicación de masas*. Paidós. Barcelona. 1987.
17. Carbajo Primitivo, «Gabinetes de prensa: o éxito da propaganda na precariedade do periodismo». *Cuadernos A Nosa Terra de pensamento e cultura*. 14-15. zenbakia. 1993ko otsaila.
18. Fishman Mark *La fabricación de la noticia*. Ediciones Tres Tiempos. Buenos Aires. 1983.
19. Cesareo Giovanni, *Es noticia*. Mitre Barcelona. 1986.
20. Shoemaker, Pamela J., *Communications concepts 3: Gatekeeping*. newbury Park, CA. Sage. 1991.
21. Moragas Spà, Miquel de. *Teorías de la comunicación. Investigaciones sobre medios en América y Europa*. Gustavo Gili. Barcelona. 1981.